

Lāču monitorings 2023.–2025. gadā

Pārskats par 2023. gadu

LĪGUMS Nr. 7.7/417/2023

Guna Bagrade, Gundega Done, Baiba Krivmane, Aivars Ornicāns, Jānis Ozoliņš,
Digna Pilāte, Dainis Edgars Ruņģis, Alda Stepanova

LVMI “Silava”

Saturs

Ievads	3
Metodes	3
Rezultāti	5
Fona monitorings	5
Ābeļdārzu apsekojumi	10
Lāču matu lamatas un slēpņa kameras	13
Dravu postījumi un postījumi lauksaimniecības zemēs	16
Gadījuma ziņas	18
Molekulārās analīzes	20
Kopsavilkums	24
Pielikumi	27

Ievads

Monitoringa mērķis ir iegūt informāciju par brūnā lāča populācijas un sugai nepieciešamo dzīvotņu stāvokli Latvijā. Informācijas kvalitātei un apjomam jāatbilst prasībām, ko paredz Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEC Par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 17. pants. Minētā mērķa īstenošanai 2023. gadā veikti sekojoši uzdevumi:

- ievākti jauni pierādījumi par brūnā lāča sastopamību Latvijas teritorijā;
- novērtēts populācijas lielums un tā izmaiņu tendences salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem;
- sagatavots datu interpretācijas apraksts un ieteikumi turpmākai sugas aizsardzībai.

Brūnā lāča monitorings 2023. gadā veikts, mērķtiecīgi meklējot lāču klātbūtnes pierādījumus septiņās Natura 2000 vietās un to piegulošajās teritorijās – dabas liegumos “Lielais Pelečāres purvs”, “Ziemeļu purvi”, “Stompaku purvi” un “Lubāna mitrājs”, dabas parkos “Vecumu meži” un “Kuja”, un Teiču dabas rezervātā. Lāču monitorings veikts arī piecās vietās ārpus Natura 2000 teritorijām, kur pēdējo trīs gadu laikā novērota lāču klātbūtne – Žīguru, Omuļu, Viļķenes apkārtnē un Sēlijas (Ābeļu, Salas, Dignājas, Viesītes, Dunavas un Dvietes pagasts) teritorijā un Latvijas pierobežā (Demenes, Skrudalienas, Salienas un Kaplavas pagasts).

Turpinot 2018.–2019. gada Latvijas vides aizsardzības fonda finansētā pētījuma “Brūnā lāča populācijas stāvokļa monitoringa uzlabošana Latvijā ar molekulārās ģenētikas metodēm” iestrādes, veikta DNS saturošu paraugu ievākšana un analīze, izvietojot matu lamatas, pārbaudot lāču darbību ābeļdārzos pie neapdzīvotām lauku viensētām un nodarīto postījumu vietās bišu dravās, kā arī ievācot paraugus gadījuma situācijās.

Papildus kā gadījuma ziņas (ziņa ar vietas koordinātām un datumu, ja uzrādīts – ar priekšķepas pēdas nospieduma izmēru un vienlaicīgi novēroto indivīdu skaitu), apkopota pētījumā iesaistīto pētnieku personīgi saņemtie ziņojumi, mobilās lietotnes Mednis, AS “Latvijas valsts meži” lietotnes un www.dabasdati.lv dati, kā arī plašsaziņas un sociālajos medijos pieejamā informācija par nejaušiem lāču vai to darbības pēdu novērojumiem un lāču nodarītiem postījumiem.

Metodes

Brūno lāču uzskaites izvēlētajās teritorijās veiktas atbilstoši uzskaišu metodikai „Brūnā lāča *Ursus arctos* fona monitorings” (<https://www.daba.gov.lv/lv/natura-2000-vietu-monitoringa-metodikas#bruna-laca-fona-monitoringa-metodika-2013>).

Uzskaites maršruti fiksēti GPS iekārtās, nosakot veiktā ceļa garumu. Visiem lāču sastopamības pierādījumiem atzīmētas to atrašanās vietas koordinātas, pazīmes nofotografētas un dati elektroniski saglabāti *Microsoft Excel* formātā, kura struktūra atbilst monitoringa metodikā paredzētajām lāču pazīmju uzskaites anketām. Kartogrāfiskais materiāls izstrādāts programmā ArcMap 10.3.1.

Matu lamatu ierīkošana un apsekošana, ābeļdārzu un bišu dravu postījumu apsekošana un ievāktā ģenētisko materiālu saturošo paraugu molekulārās analīzes veiktas atbilstoši Latvijas vides aizsardzības fonda finansētā pētījuma “Brūnā lāča populācijas stāvokļa monitoringa uzlabošana Latvijā ar molekulārās ģenētikas metodēm” (LVAf, 1-20/139) izstrādātajām *Rekomendācijām brūnā lāča populācijas*

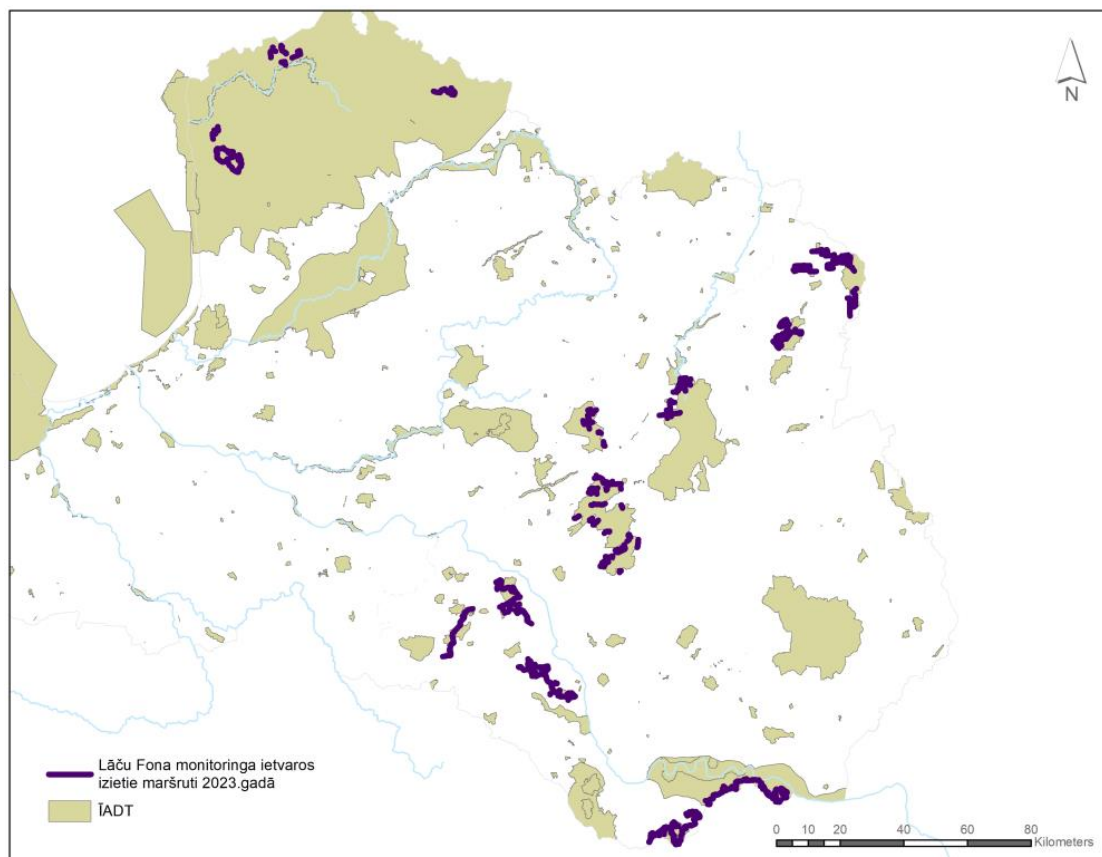
*stāvokļa monitoringa uzlabošanai Latvijā ar molekulārās ģenētikas metodēm. Dati elektroniski saglabāti Microsoft Excel formātā un *.shp formāta datnē.*

Informācija par nejaušiem lāču vai to pēdu nospiedumu un citu darbības pazīmju novērojumiem apkopota, izvērtējot informāciju ziņu portālos, dabas novērojumu portālā www.dabasdati.lv, kā arī saņemtās ziņas uz e-pasta adresi lacumonitorings@gmail.com. Apkopotī ziņojumi arī no mobilās lietotnes Mednis un AS “Latvijas valsts meži” lietotnes. Gadījuma ziņas monitoringa veicējiem sniedzis Gundars Meldersis, Vairs Stafekis, Mārcis Saklaurs, Artūrs Surmovičs, Uģis Bergmanis, Rolands Zeps, Māris Leidums, Māris Pilāts, Laimonis Kļaviņš, Guntis Zembergs, Aleksandrs Stepiņš, Sanita Putna, Aldis Šņore, Diāna Gederta, Jānis Zālītis jun., Aivars Miežītis, Ieva Beldava, Jurijs Jesko, Kristaps Blūms, Leons Bogdanovs, Ausma Golubeva, Jānis Šakins, Inesīte Skrauča, Agnese Šķēle, Vilnis Sīmanis, Dace Stepanova, Aleksejs Solovjovs, Māris Baumanis, Ilze Ķuze, Dace Vasiļevska, Ilmārs Bārbals, Sintija Balode, Gatis Eriņš, Antons Konošonoks, Jānis Rozītis, Kārlis Rusmanis, Dagnis Vasiļevskis, Andrejs Strods, Dace Landorfa, Daiga Moroza, Imants Jakovļevs, Gusts Balodis, Agris Pontags, Mārtiņš Kalniņš, Guna Taube, Tatjana Ignatoviča, Anete Pošiva-Bunkovska, Normunds Kukārs un Toms Čakars. Gadījuma ziņojumus par novērotajiem lāčiem Latvijas DA pierobežā, kas saņemti no Valsts robežsardzes, apkopoja pulkvežleitnants Arvīds Bernatovičs, majors Aleksandrs Sokolovs, kapteine Marina Upīte, virsleitnants Sergejs Vekšins un Robežnieku RSN OD. AS “Latvijas valsts meži” speciālistu novērojumu ziņojumus nodrošināja Edmunds Linde, Ivars Fērmanis, Lauris Lukševics, Mārtiņš Putniņš, Vitālijs Romanovs, Ilze Kukāre, Inita Svilāne, Lauris Bērziņš, Kaspars Liepiņš, Uģis Ķesteris, Jānis Zālītis, Lauris Bērziņš, un mednieku klubs “Kurmītis”.

Rezultāti

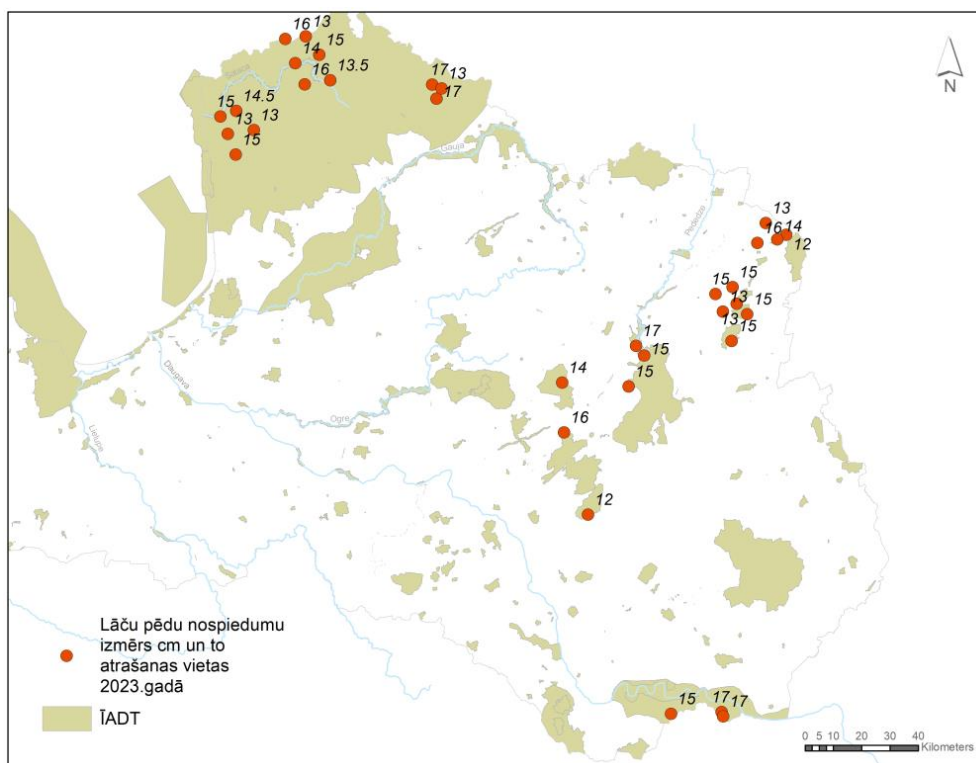
Fona monitorings

Fona monitorings – lāča pēdu nospiedumu uzskaitē – veikts 2023. gadā no 2. līdz 24. maijam septiņās Natura 2000 teritorijās un to tiešā apkārtnē – dabas liegumos „Lielais Pelečāres purvs”, “Ziemeļu purvi”, „Stompaku purvi”, “Lubāna mitrājs”, dabas parkos „Vecumu meži” un “Kuja”, un „Teiču dabas rezervāts” un piecās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām – Žīguru, Omuļu un Viļķenes apkārtnē, Sēlijas teritorijā un Latvijas DA pierobežā (1. attēls).

1. attēls. Lāča pēdu nospiedumu uzskaitē 2023. gadā septiņās Natura 2000 teritorijās un piecās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām. Karte: G. Done.

Uzskaites maršruti fiksēti GPS iekārtās. Kopējais apsekoto maršrutu garums 2023. gadā ir 539,9 km, un konstatētās lāču pēdu nospiedumu vietas redzamas 2. attēlā. Katras teritorijas apsekojuma dati apkopoti 1. tabulā. Lāču klātbūtnes pazīmes – pēdu nospiedumi – konstatētas visās apsekotajās Natura 2000 teritorijās un visās apsekotajās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām, izņemot Sēlijas teritoriju (2. attēls). Secinājumi par teritoriju apdzīvotību un lāču skaitu veikti, pamatojoties uz pieņēmumu, ka pēdu nospiedumi (3., 4. attēls) saglabājas vismaz divas nedēļas un ka maijā lāči joprojām uzturas salīdzinoši netālu no savām ziemošanas vietām.

2. attēls. 2023. gada monitoringa uzskaitēs (maija mēnesis) izvēlētajās septiņās Natura 2000 teritorijās, to tiešā apkārtnē un piecās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām konstatētie lāču pēdu nospiedumi (n=33). Karte: G. Done.

1. tabula. Fona monitoringa – lāču pēdu nospiedumu uzskaites – rezultāti septiņās Natura 2000 teritorijās un to tiešā apkārtnē, un piecās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām.

Dabas liegums “Ziemeļu purvi”			
Apsekojums:	18.05.2023.	Maršruta kopgarums:	25,2 km
Rezultāti:	Konstatēto lāču pēdu nospiedumu izmēri – 13 cm, 13,5 cm, 14 cm, 15 cm un 16 cm . Lāča pēdu 15 cm nospiedumi konstatēti vairākkārt un abos maršruta virzienos. Attālums (taisnā līnijā) starp fiksētajiem viena izmēra (16 cm) pēdu nospiedumiem – 4,26 km.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz piecu lāču klātbūtni.		
Dabas liegums “Stompaku purvi”			
Apsekojums:	02.05.2023.	Maršruta kopgarums:	39,2 km
Rezultāti:	Konstatēti lāču pēdu nospiedumu izmēri – 13 un 15 cm . Abu izmēru pēdu nospiedumi teritorijā konstatēti vairākkārt. Attālums (taisnā līnijā) starp fiksētajiem viena izmēra pēdu nospiedumiem: 13 cm – 2,6 km; 15 cm – 0,9 km – 3,0 km – 6,20 km.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz divu lāču klātbūtni.		
Dabas liegums “Lielais Pelečāres purvs”			
Apsekojums:	09.05.2023.	Maršruta kopgarums:	22,3 km

Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 12 cm.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz viena lāča klātbūtni.		
Dabas liegums “Lubāna mitrājs”			
Apsekojums:	11.05.2023.	Maršruta kopgarums:	36,6 km
Rezultāti:	Konstatēti divu lāču pēdu nospiedumi – 15 un 17 cm. Lāča pēdu 17 cm nospiedumi konstatēti vairākkārt un abos maršruta virzienos. Attālums (taisnā līnijā) starp fiksētajiem viena izmēra (15 cm) pēdu nospiedumiem – 10,9 km.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz divu lāču klātbūtni.		
Dabas parks “Vecumu meži”			
Apsekojums:	02.05.2023.	Maršruta kopgarums:	26,1 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 12 cm.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz viena lāča klātbūtni.		
Dabas parks “Kuja”			
Apsekojums:	09.05.2023.	Maršruta kopgarums:	18,3 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 14 cm.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz viena lāča klātbūtni.		
Teiču dabas rezervāts			
Apsekojums:	24.05.2023.	Maršruta kopgarums:	38,4 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 16 cm.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz viena lāča klātbūtni.		
Žīguru apkārtnē (Žīguru, Liepnas un Vīksnas pagasts)			
Apsekojums:	02.05.2023.	Maršruta kopgarums:	47,5 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 13, 14 un 16 cm.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz trīs lāču klātbūtni.		
Omūļu apkārtnē (Kārķu un Ērgemes pagasts)			
Apsekojums:	28.05.2023.	Maršruta kopgarums:	12,4 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 13 un 17 cm. Pēdu nospiedumi – 17 cm – konstatēti vairākkārt teritorijā. Attālums (taisnā līnijā) starp fiksētajiem viena izmēra (17 cm) pēdu nospiedumiem – 0,7 km.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz divu lāču klātbūtni.		
Sēlijas teritorija (Ābeļu, Salas, Dignājas, Viesītes, Dunavas un Dvietes pagasts)			
Apsekojums:	22.05.2023.	Maršruta kopgarums:	129,9 km
Rezultāti:	Lāča klātbūtnes pazīmes teritorijā nav konstatētas.		

Secinājumi:	Apsekojuma laikā teritorijā netika konstatētas lāču klātbūtnes pazīmes.		
Viļķenes apkārtnē (Viļķenes un Salacgrīvas pagasts)			
Apsekojums:	17.05.2023.	Maršruta kopgarums:	27,8 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 13, 14,5 un 15 cm . Pēdu nospiedumi – 13 un 15 cm – konstatēti vairākkārt teritorijā. Attālums (taisnā līnijā) starp fiksētajiem viena izmēra pēdu nospiedumiem: 13 cm – 0,9 km; 15 cm – 8,9 km. Apsekojuma laikā tika pārbaudīta 2023.gada 3.februārī Salacgrīvas novada valsts mežu 449. kvartāla 2. nogabalā iztraucētas lācenes migas teritorija. Miga atradās izkoptajā audzes daļā vairāku metru attālumā no robežas ar nekopto audzes daļu. Zarus, ar kuriem miga izklāta, atrasts daudz pēc izskata lāča apmatojumam līdzīgs materiāls, kas ievākts iespējamai DNS izdalīšanai.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz trīs lāču klātbūtni.		
Latvijas DA pierobeža (Demenes, Skrudalienas, Salienas un Kaplavas pagasts)			
Apsekojums:	23.05.2023.	Maršruta kopgarums:	116,3 km
Rezultāti:	Konstatēti lāča pēdu nospiedumi – 15 un 17 cm . Pēdu nospiedumi – 17 cm – konstatēti vairākkārt teritorijā. Attālums (taisnā līnijā) starp fiksētajiem viena izmēra pēdu nospiedumiem – 0,2 km.		
Secinājumi:	Apsekojuma rezultāti teritorijā apstiprina vismaz divu lāču klātbūtni.		

Lāču monitoringa apsekojumu maršruti un konstatētās lāča klātbūtnes pazīmes – priekšējās pēdas nospiedums – apkopotas *Microsoft Excel* formātā un *.shp formāta datnē un iesniegti Dabas aizsardzības pārvaldei.

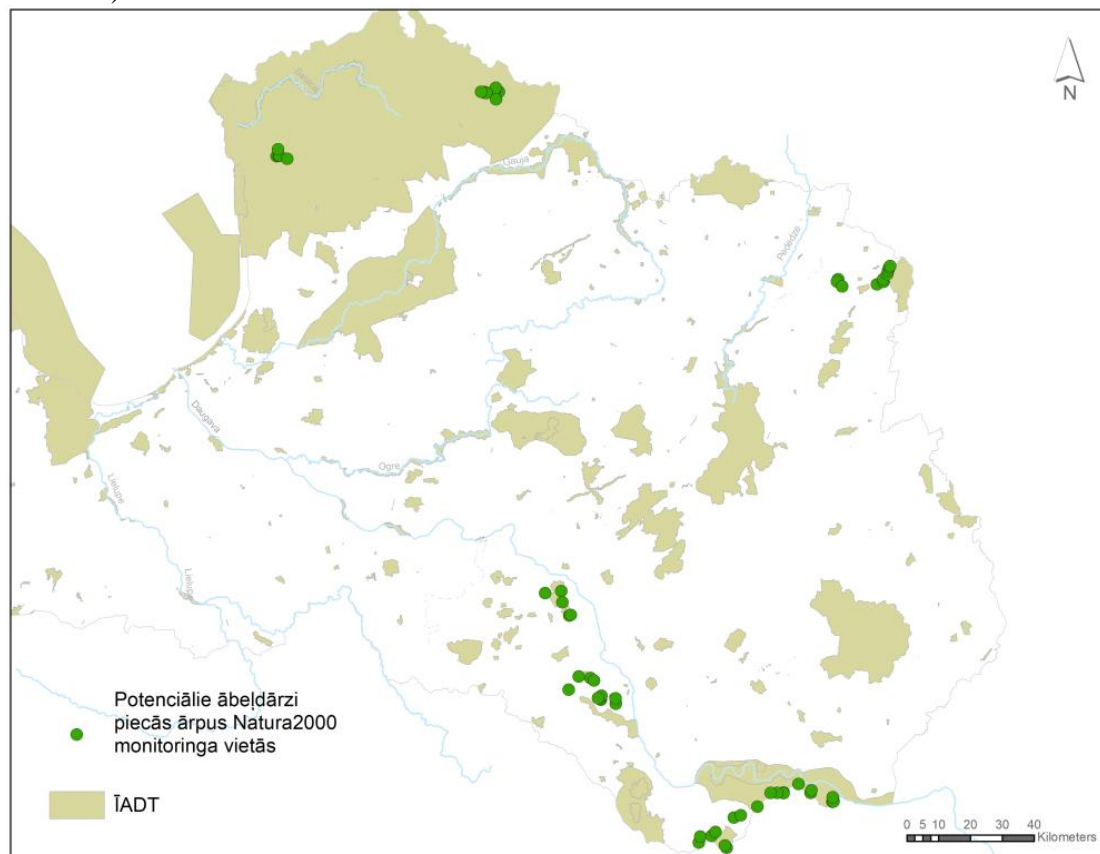
3. attēls. Lāča priekšējās (17 cm) un pakaļējās pēdas nospiedums Latvijas pierobežā, Kaplavas pagasts, 23.05.2023. (foto: J. Ozoliņš).

4. attēls. Lāča priekšējās pēdas nospiedums: a) – 14 cm, dabas parks “Kuja”, 22.05.2023. (foto: A. Stepanova); b) – 15 cm, dabas liegums “Lubāna mitrājs”, 11.05.2023. (foto: G. Bagrađe); c) – 16 cm, Žīguru apkārtnē, 02.05.2023. (foto: D. Pilāte); d) – 15 cm, dabas liegums “Stompaku purvi”, 02.05.2023. (foto: A. Ornicāns).

Ābeļdārzu apsekojumi

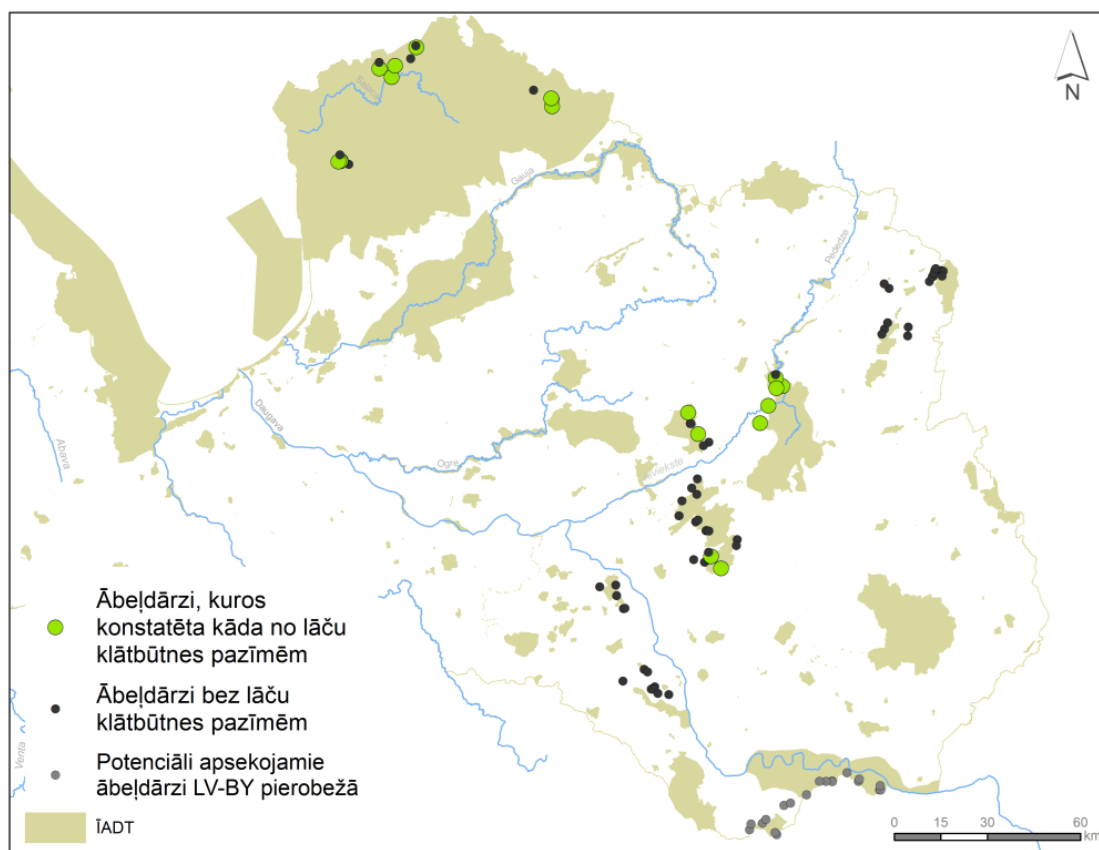
Katrā no septiņām Natura 2000 teritorijām vai to tiešā apkārtnē ir izvēlēti vismaz 5 veci ābeļdārzi un kopš 2020. gada tiek veikta to ikgadēja apsekošana augļu ražas sezonā (oktobrī un novembra sākumā). Veicot fona monitoringu 2023. gadā, piecās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām izvēlēti potenciāli apsekojamie ābeļdārzi (5. attēls) to turpmākai ikgadējai apsekošanai to ražas laikā (septembris – oktobris).

5. attēls. Rudens periodā potenciāli apsekojamie ābeļdārzi piecās monitoringa vietās ārpus Natura 2000 teritorijām. Karte: G. Done.

2023. gadā Natura 2000 un to tiešā apkārtnē esošajās teritorijās apsekoti 47 ābeļdārzi: dabas liegumos „Lielais Pelečāres purvs” – 8 ābeļdārzi, “Ziemeļu purvi” – 7 ābeļdārzi, „Stompaku purvi” – 5 ābeļdārzi, “Lubāna mitrājs” – 6 ābeļdārzi, dabas parkos „Vecumu meži” – 5 ābeļdārzi un “Kuja” – 6 ābeļdārzi, un Teiču dabas rezervātā – 10 ābeļdārzi. Atbilstoši ābeļdārzu apsekojumu datiem, **lāča klātbūtnes pazīmes apstiprinātas četrās apsekojumā iekļautajās Natura 2000 teritorijās** – dabas liegumā „Lielais Pelečāres purvs”, dabas parkā “Kuja”, dabas liegumā “Ziemeļu purvi” un “Lubāna mitrājs” (6. attēls, 2. tabula).

Savukārt vietās ārpus Natura 2000 teritorijām apsekoti 32 ābeļdārzi: Žīguru apkārtnē – 8 ābeļdārzi, Omuļu apkārtnē – 6 ābeļdārzi, Viļķenes apkārtnē – 5 ābeļdārzi un Sēlijas teritorijā – 13 ābeļdārzi. **Lāča klātbūtnes pazīmes apstiprinātas divās no apsekotajām teritorijām** – Omuļu un Viļķenes apkārtnē (6. attēls, 2. tabula). Ņemot vērā saspringto ārkārtas situāciju Latvijas DA pierobežā, kas radās agresorvalsts darbības Ukrainā rezultātā, 2023. gadā netika veikta šīs teritorijas ābeļdārzu apsekojums.

6. attēls. 2023. gadā apsektie ābeļdārzi septiņās Natura 2000 un to tiešā apkārtnē esošajās teritorijās, un četrās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām. Karte: G. Done.

2. tabula. Ābeļdārzu apsekojumi un konstatētās lāču klātbūtnes pazīmes 2023. gadā.

Teritorija	Lāča klātbūtne konstatēta	Skrāpējumi	Mati	Pēdas nospiedums
DP Kuja (6)	x (2)	x	x	x
DL Pelečāres purvs (8)	x (2)	x		
Teiču DR (10)				
DL Lubāna mitrāji (6)	x (5)	x	x	
DL Stompaku purvi (5)				
DP Vecumu meži (5)				
DL Ziemeļu purvi (7)	x (4)	x	x	
Omuļu apkārtnē (6)	x (2)	x	x	
Vilķenes apkārtnē (5)	x (3)	x	x	
Sēlijas teritorija (13)				
Žīguru apkārtnē (8)				

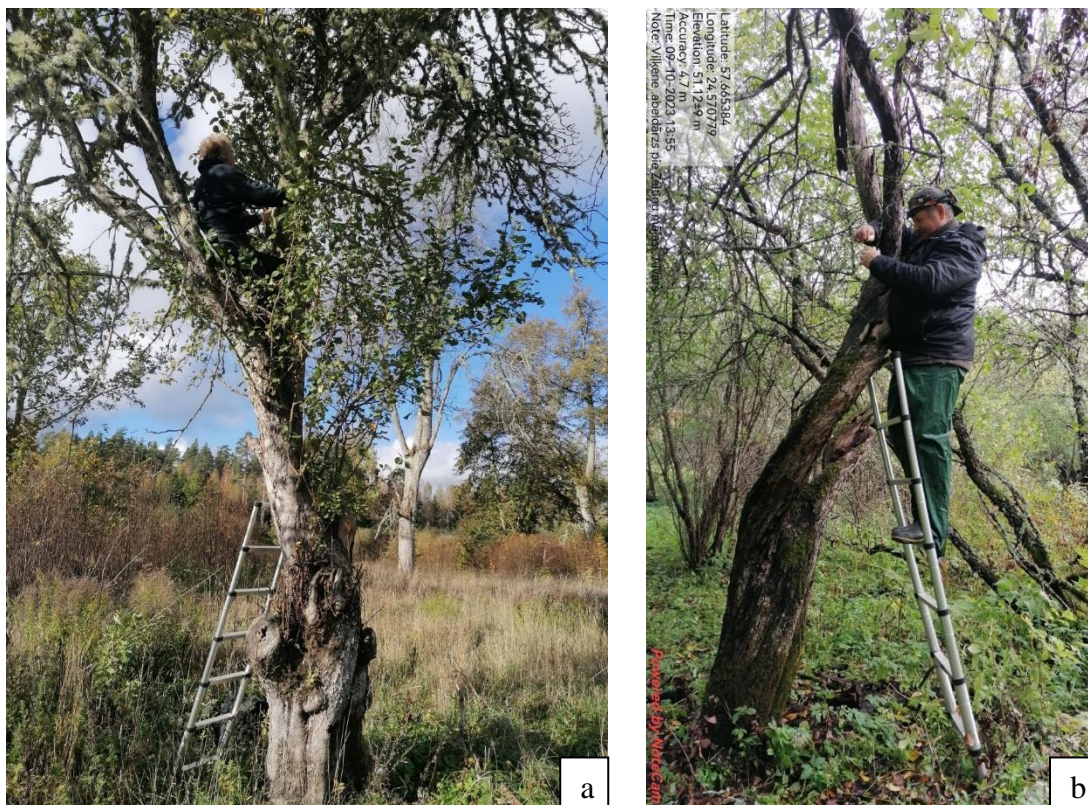
Iekavās norādīts ābeļdārzu skaits apsekojamajā teritorijā un ābeļdārzi, kuros konstatēta lāča klātbūtne.

Kopumā ābeļdārzos ievākti 24 matu paraugi no 10 ābeļdārzjiem, 16 ābeļdārzos konstatēti skrāpējumi ābelēs (7., 8. attēls) un vienā ābeļdārzā konstatēts pēdu nospiedums. No ievāktajiem paraugiem **ģenētiski identificēti divi indivīdi – 69T, DL “Ziemeļu purvi” un 76T, DP “Kuja”**.

Veicot ikgadēju apsekošanu, tiek novērtēta situācija ābeļdārzā un veikta atzīme par tā iekļaušanu nākamā gada apsekojumā. Gadījumos, ja ābeļdārzis vairs nav

piemērots apsekojumam (piemēram, ābeļdārzs tiek likvidēts, jo mainās zemes lietošanas veids, īpašums tiek atjaunots vai esošie augļkoki ir pārāk veci, bojāti vai iznīcināti), tiek piemeklēts cits teritorijā esošs atbilstošs ābeļdārzs.

Dati par 2023. gadā apsekotajiem ābeļdārziem septiņās Natura 2000 un to tiešā apkārtnē esošajās teritorijās, un piecās teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām apkopoti *Microsoft Excel* formātā un *.shp formāta datnē un iesniegti Dabas aizsardzības pārvaldei.

7. attēls. Ābeļdārza apsekojums un paraugu ievākšana a – dabas liegumā “Ziemeļu purvi”, b – Viļķenes pagasta apkārtnē. Foto: G. Bagrade.

8. attēls. Lāča skrāpējums ābelē, dabas liegums „Lielais Pelečāres purvs”. Foto: A.Stepanova.

Lāču matu lamatas un slēpņa kameras

2023. gadā lāču matu lamatas un slēpņu kameras tika izvietotas Salacgrīvas un Viļķenes pagasta mežu teritorijā un pirmo reizi Teiču dabas rezervāta un tā tuvumā esošajās teritorijās. Salacgrīvas un Viļķenes pagasta mežu teritorijā izvietotas 13 slēpņu kameras, kuras darbojās no jūlija līdz novembrim. No 29. augusta līdz 11. novembrim teritorijā tika ierīkotas un darbojās arī sešas matu lamatas (9. attēls). Salacgrīvas pagastā divas matu lamatas ar slēpņa kamerām un viena atsevišķa slēpņa kamera tika izvietota ap ziemas beigām iztraucētās (03.02.2023.) lācenes ar trijiem lācēniem migu. Teiču dabas rezervāta un tā tuvumā esošajās teritorijās ierīkotas deviņas slēpņa kameras (10. attēls), kuras darbojās no jūlija līdz novembrim. Matu lamatu darbības laikā katra no lamatām tika apsekota ik pēc divām nedēļām. Apsekojuma laikā pārbaudīta matu lamatas stieple, lai ievāktu tur ieķērušos matus, nomainītas slēpņa kameru SD kartes un matu lamata papildināta ar speciāli sagatavotu lāča ožu piesaistošu šķidrumu. Matu lamatu darbības laikā veikti pieci apsekojumi.

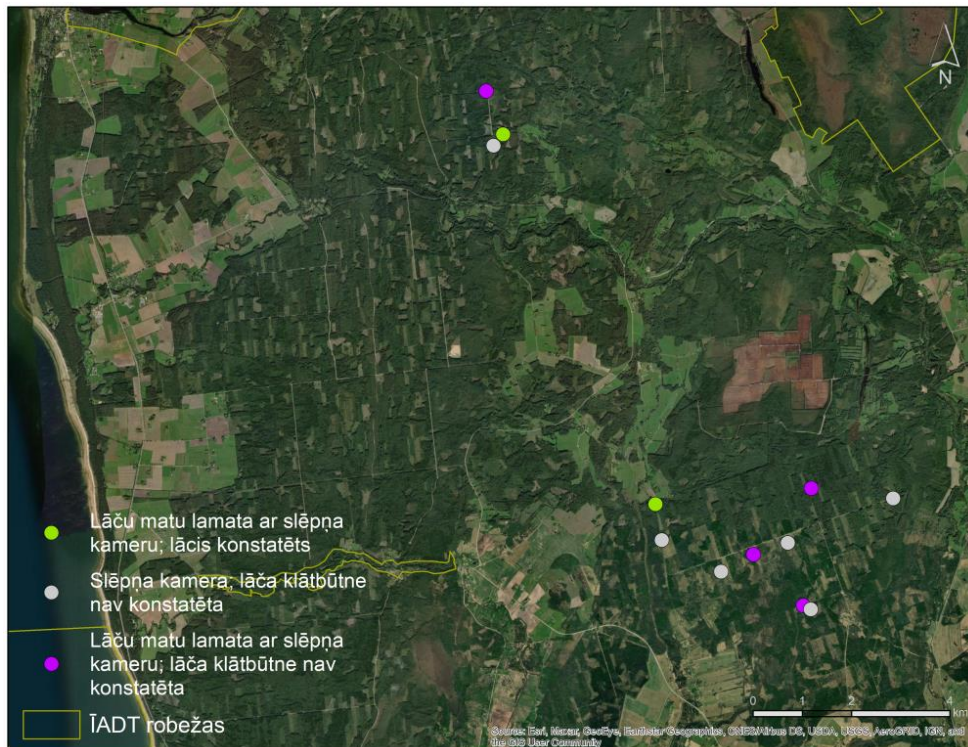
Matu lamatās Viļķenes pagastā ievākti 5 matu paraugi un matu lamatu tuvākajā apkārtnē – divi pēdu nospiedumu dubļos uztriepes (e-DNS) paraugi. No ievāktajiem matu paraugiem **ģenētiski identificēts viens indivīds – 78T**. Matu lamatu tuvākajā apkārtnē konstatēti dažāda izmēra/dažādos datumos lāču priekšķepu nospiedumi – 9,4 cm, 13 cm un 15 cm. Salacgrīvas matu lamatās nav ievākts neviens paraugs, bet teritorijas apsekojuma laikā, apsekojot iztraucēto migu, ievākti vairāki matu paraugi un tuvākajā apkārtnē konstatēti dažāda izmēra lāču pēdu nospiedumi – 13 cm, 14,5 cm un 15 cm. No ievāktajiem migā matu paraugiem ģenētiski izdevās identificēt **vienu indivīdu – 7M** – lāceni, kura pirmo reizi identificēta 2018. gadā Salacgrīvas pagasta teritorijā.

Kopumā slēpņa kamerās lācis novērots (11. attēls) sešas reizes, divās no novērojumu reizēm fiksēta lācene ar lācēnu. Iespējams, ģenētiski identificētais lācis (78T) ir minētais lācēns, kurš slēpņu kamerās tika novērots šķērsojot matu lamatas stiepli un tuvākajā apsekojumā dotajā lamatā arī ievākts mata paraugs. Pārējo dzīvnieku sugu sastāvs un novērojumu biežums redzams 1. pielikumā.

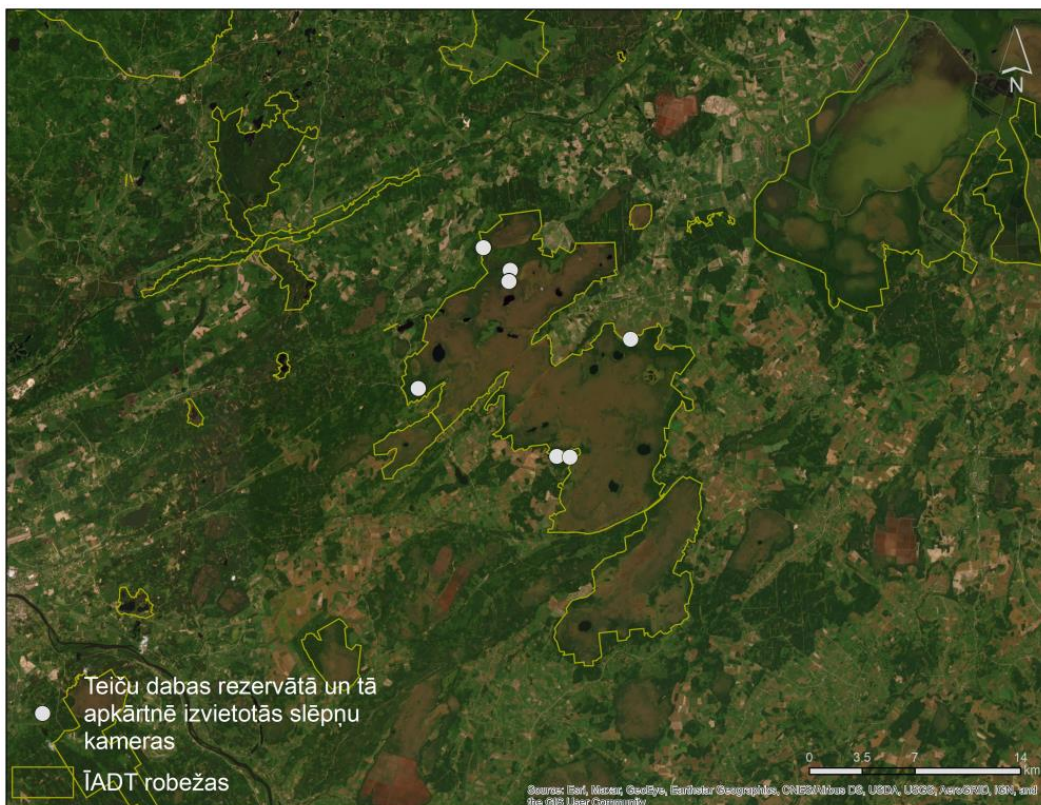
Pēdu nospiedumu un slēpņu kameru dati liecina, ka **Viļķenes teritorijā uzturējušies vismaz četri lāči un Salacgrīvas pagastā – vismaz trīs lāči**.

Teiču dabas rezervāta un tā tuvumā esošajās teritorijās slēpņa kameru darbības laikā lācis teritorijā netika novērots. Pārējo dzīvnieku sugu sastāvs un novērojumu biežums redzams 2. pielikumā.

Dati par 2023. gadā izvietotajām matu lamatām apkopoti *Microsoft Excel* formātā un *.shp formāta datnē un iesniegti Dabas aizsardzības pārvaldei.

9. attēls. Lāču matu lamatu un slēpņu kameru izvietojums Salacgrīvas un Viļķenes pagasta mežu teritorijā 2023. gadā. Karte: G. Done.

10. attēls. Slēpņu kameru izvietojums Teiču dabas rezervātā un tā tuvumā esošajās teritorijās 2023. gadā. Karte: G. Done.

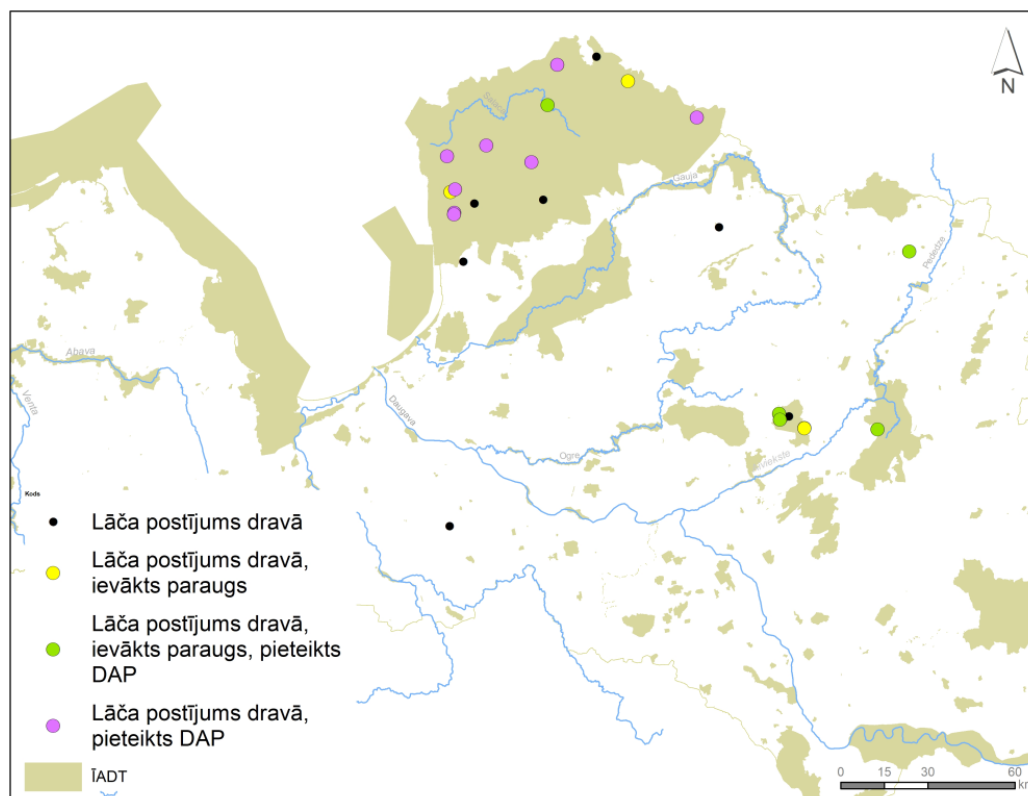

11. attēls. Lāču novērojumi lāču matu lamatu tuvumā izvietotajās slēpņu kamerās 2023. gadā. Foto: LVMI "Silava".

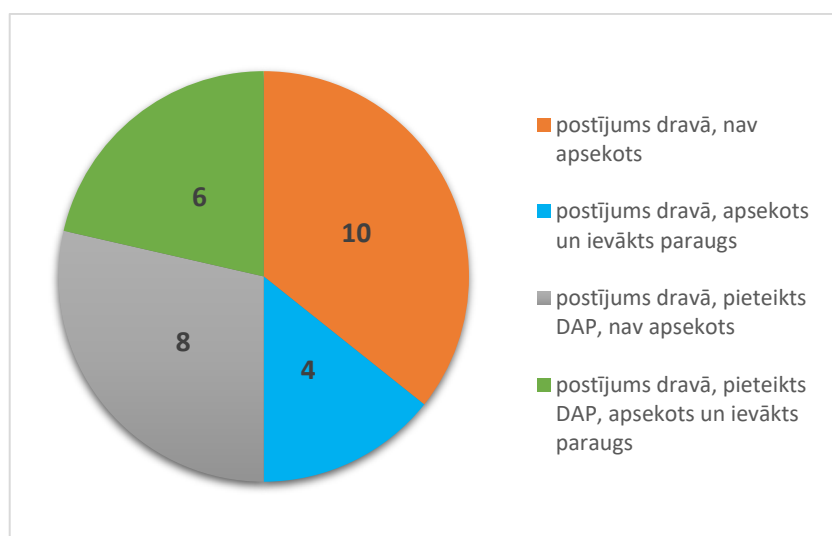
Dravu postījumi un postījumi lauksaimniecības zemēs

2023. gadā Dabas aizsardzības pārvaldē reģistrēti 15 pieteikumi par lāču nodarītajiem postījumiem 13 dravu novietnēs (12., 13. un 14. attēls), 6 postījuma vietās ievākti paraugi. Veikti apsekojumi un ievākti paraugi arī četrās dravu postījumu vietās, kuras netika pieteiktas Dabas aizsardzības pārvaldei. Divi apsekojumi tika veikti vietās par ziņotiem lāča postījumiem sagatavotajiem siena/lopbarības ruļļiem (15. attēls). Kopumā ievākti 11 ekskrementu, 4 siekalu, 2 matu un 2 e-DNS paraugi.

No ievāktajiem paraugiem ģenētiski identificēti pieci lāču indivīdi – 73T, 75T, 76T, 79T un 81T.

12. attēls. 2023. gadā reģistrētie un ziņotie bišu dravu postījumi un ievākto paraugu vietas. Karte: G. Done.

13. attēls. Lāču postījumu skaits dravu novietnēs 2023. gadā.

14. attēls. Lāča postījums dravas novietnē dabas parka “Kuja” teritorijā. Foto: A.Stepanova.

15. attēls. Lāča postījums sagatavotajam lopbarības rullim. Foto: A. Stepanova.

Dati par 2023. gadā ziņotajiem un apsekotajiem lāču postījumiem apkopoti *Microsoft Excel* formātā un *.shp formāta datnē un iesniegti Dabas aizsardzības pārvaldei.

Gadījuma ziņas

2023. gadā apkopotas ziņas par 454 nejaušiem lāču (klātienes novērojums vai slēpņu kameru dati) vai to klātbūtnes pazīmju (pēdu nospiedumi, mati, ekskrementi, ziemošanas migas u.c.) novērojumiem (16. attēls – kartē pievienoti arī monitoringa norises laikā iegūtie dati par lāčiem vai to klātbūtnes pazīmēm). Gadījuma ziņas apkopotas no

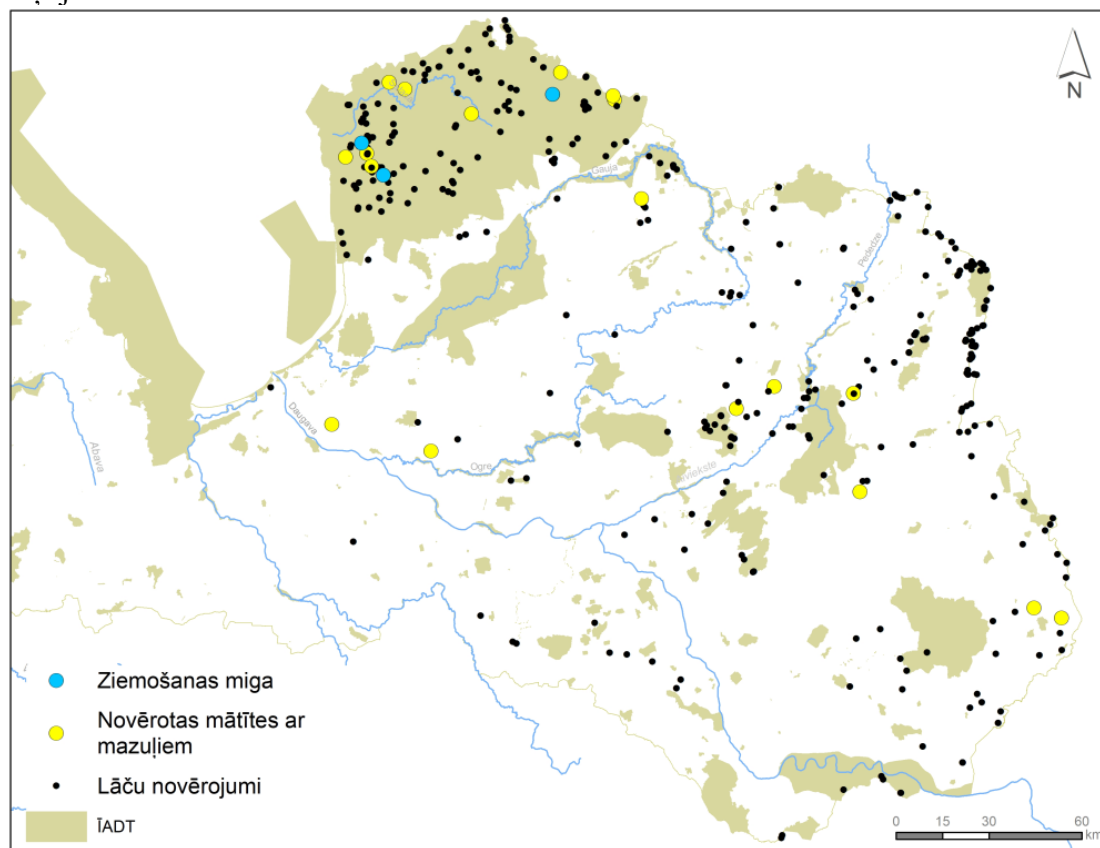
- * mobilās lietotnes Mednis ierakstiem; no 138 ierakstiem 10 ziņojumi nav izmantojami (galvenokārt nepareizu koordināšu dēļ), 7 ziņojumi netiek akceptēti (trūkst pazīmju vai ziņojums neatbilst, lai verificētu) un tikai 11 ir pilnīgi ziņojumi (iekļauj datumu, koordinātes, priekšķepas pēdas nospieduma mērījums un fotogrāfija);

- * Latvijas Robežsardzes darbinieku novērotajiem lāčiem vai konstatētajām lāču klātbūtnes pazīmēm pierobežas teritorijā – 111 novērojumi;

- * A/S “Latvijas valsts meži” darbinieku novērotajiem lāčiem vai konstatētajām lāču klātbūtnes pazīmēm – no 43 ierakstiem pārskatam izmantoti 19 novērojumi;

- * www.dabasdati.lv ziņojumiem; no 26 ierakstiem verificētas 13 ziņas (galvenokārt trūkst pazīmju vai tās neatbilst, lai verificētu);

- * Facebook grupas “Lāču izplatība Latvijā” ierakstiem; pārskatam izmantoti 17 ziņojumi.

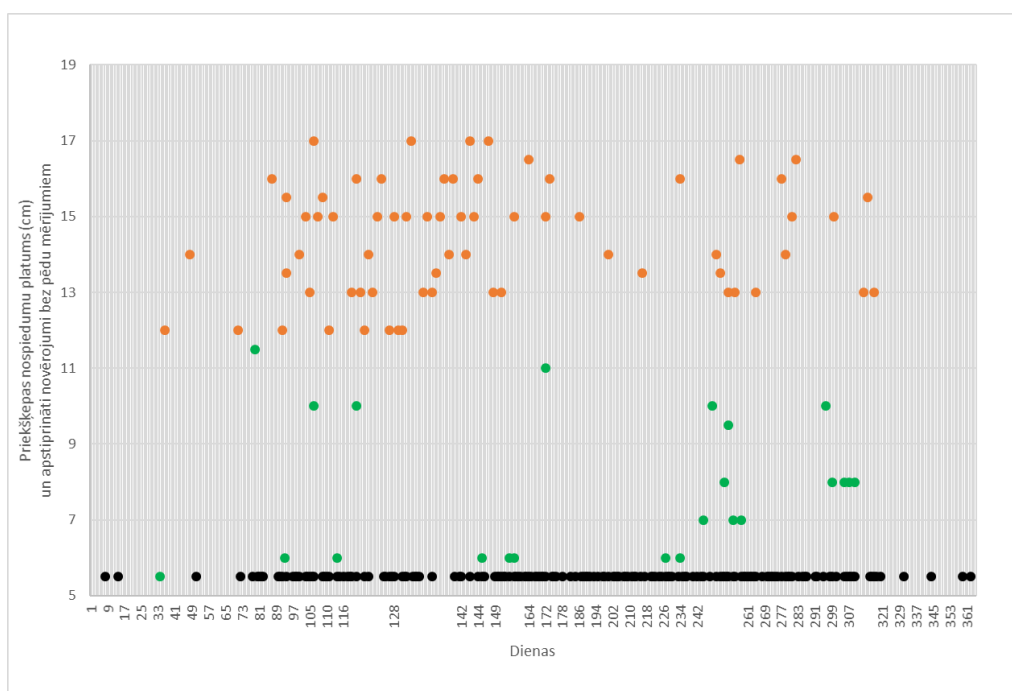

16. attēls. Lāču vai to klātbūtnes pazīmju novērojumi 2023. gadā. Karte: G. Done

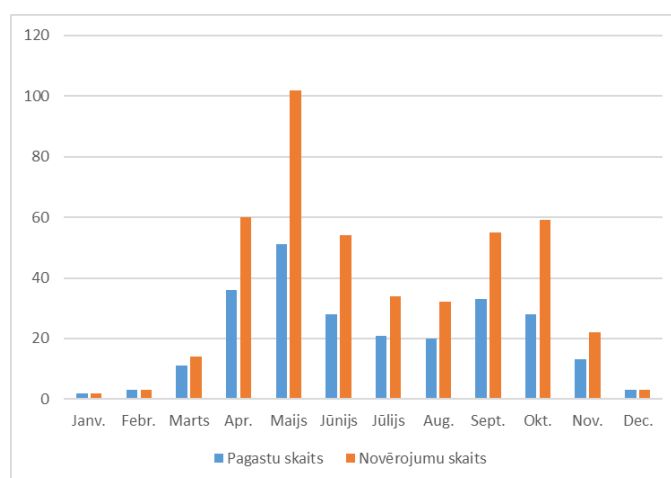
No 454 ziņojumiem 94 ir pilnīgas ziņas (pilnīga ziņa ietver datumu, vietas koordinātas, priekšējās pēdas nospieduma mērījumu, fotogrāfiju, autoru un piezīmes) un 360 ir nepilnīgas ziņas. Informācija par novērojumiem, kuriem pieejama ziņa ar datumu un vietas koordinātām, apkopota *Microsoft Excel* formātā un iekļauta šajā pārskata posmā.

Kopš 2021. gada ir apstiprināti pierādījumi, ka Latvijas teritorijā lāči vairojas. 2023. gadā Latvijas teritorijā ir apstiprināti (ņemts vērā ziņojuma datums un atrašanās vieta no Latvijas robežas ar kaimiņvalstīm) 16 lāču vairošanās gadījumi – novērotas lācenes ar 1 līdz 4 šā gada lācēniem. Saņemti trīs ziņojumi par lāču ziemošanas vietām.

2023. gada ziņojumu intensitātē vērojami divi aktivitāšu periodi – aprīlī – maijā un septembrī – oktobrī, kad ir reģistrēts lielākais ziņojumu skaits attiecībā pret pārējā gada ziņojumiem (17., 18. attēls). Šajos divos periodos ir arī lielākais pagastu skaits, kuros lāči vai to klātbūtnes pazīmes ir novērotas – aprīlī lāči novēroti 36 pagastos, maijā – 51 pagastā un jūnijā – 28 pagastos, savukārt septembrī – 33 un oktobrī – 28 pagastos (18. attēls). Vērtējot 2023. gada ziņojumus pagastu teritoriju ziņā, lielākais lāču skaits novērots Salacgrīvas pagastā (9 indivīdi), Viļķenes pagastā (6 indivīdi), Staiceles pagastā (5 indivīdi), Ērģemes pagastā (6 indivīdi) un Sarkanu pagastā (3 indivīdi).

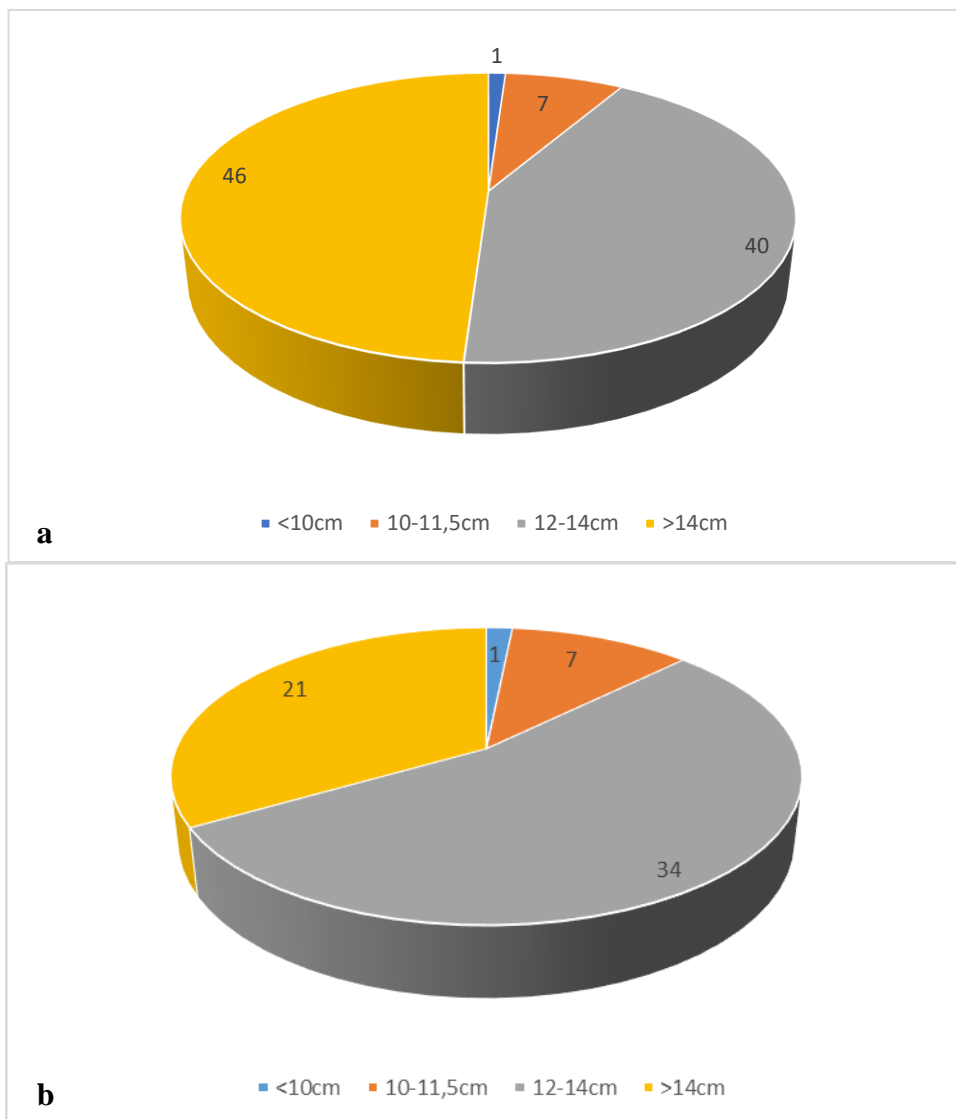

17. attēls. Gadījuma un lāču monitoringa ziņas 2023. gada periodā. Melnais aplis – ziņa bez pēdas mērījuma, zaļais aplis – ziņa ar pēdas mērījumu <12cm, oranžais aplis – ziņa ar pēdas mērījumu ≥12cm.

18. attēls. Lāču izplatības un aktivitātes sezonālā dinamika Latvijas pagastu teritorijās 2023. gadā.

Priekškājas pēdu platuma mērījumu rezultātu 2023. gadā interpretācija liecina par 63 indivīdu uzturēšanos Latvijas teritorijā (19. attēls).

19. attēls. Lāču priekškājas pēdu nospieduma (n=94) mērījumi (a) un lāču skaita vērtējums (N=63) pēc priekškājas pēdu nospieduma platuma (b) 2023.gadā. < 10 cm – mazuļi līdz gada vecumam, 10–11,5 cm – 1–2 gadus veci lācēni, 12–14 cm – jauni dzīvnieki; >14 cm – pieauguši dzīvnieki. Skaitlis diagrammā – fiksēto gadījumu skaits.

Molekulārās analīzes

Paraugi molekulārajām analīzēm ievākti fona monitoringa, ābeļdārzu, matu lamatu un bišu dravu postījumu apsekojumu laikā, kā arī gadījuma situācijās (atrasti ekskrementi un mati mežā, ābeļdārzos vai dzīvnieku piebarošanas vietās). Paraugi DNS analīzēm ievākti arī no viena lācēna, kuru kā pamestu vai no mātes noklīdušu nācās sagūstīt Limbažu – Alojās autoceļa malā un nogādāt Rīgas Nacionālajā zooloģiskajā dārzā, no diviem nebrīvē turētiem lācēniem, kuru izcelsmi noskaidro Daugavpils kriminālpolicija, un pieauguša lāča, kas, iespējams, nelikumīgi nogalināts medību platībās.

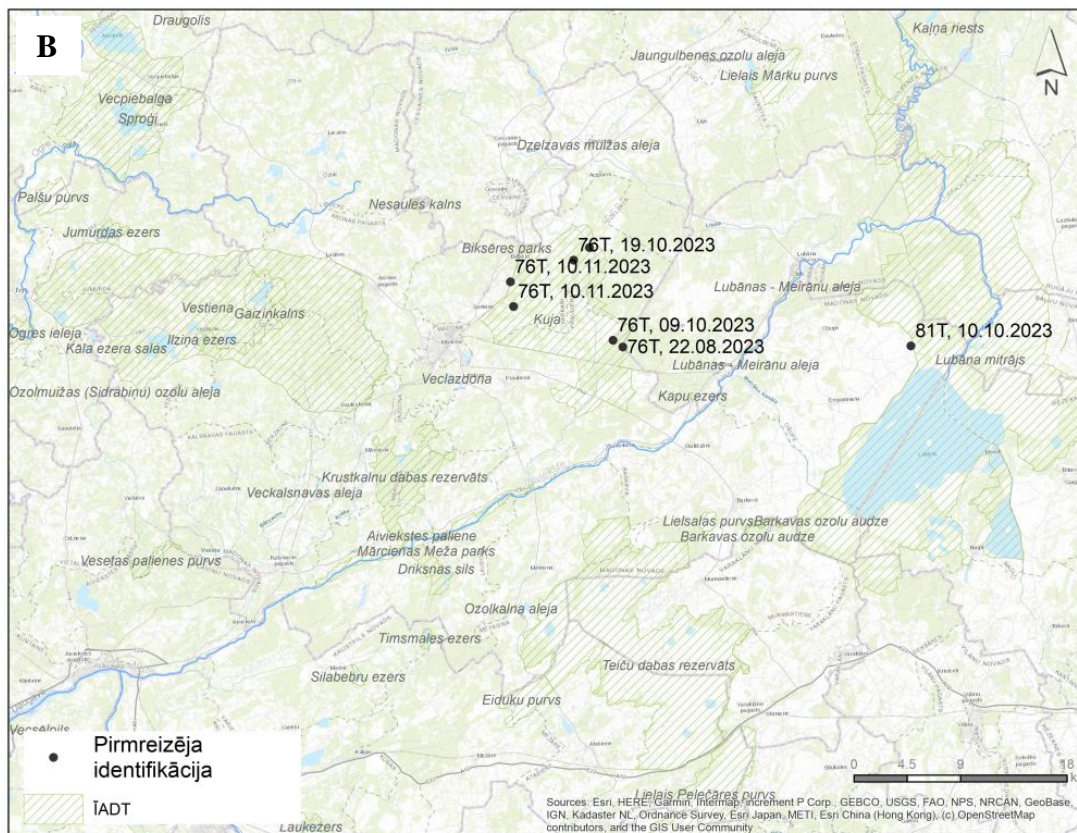
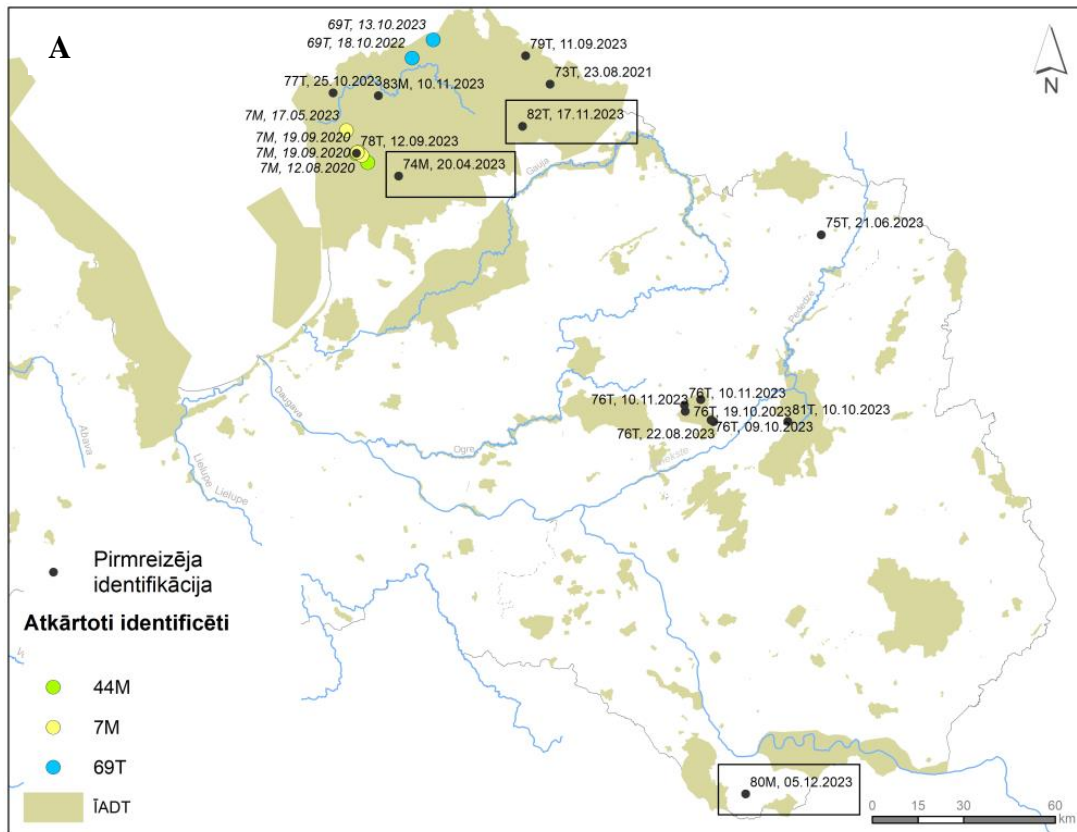
Laboratorijā tika veikta 82 dažādu paraugu analīze, no tiem – 41 matu paraugs, 25 – ekskrementu paraugi, 12 – svaigu pēdu nospiedumu paraugi, 4 – siekalu paraugi. No visiem ievāktajiem paraugiem 26% gadījumos augstas kvalitātes izdalītā DNS ļāva sekmīgi veikt genotipēšanu, lai varētu identificēt indivīdus (20. attēls). Augstas kvalitātes izdalītās DNS (n=21) īpatsvars vislielākais bija ekskrementu (36%; 9 identificēti indivīdi, 1 paraugs noteikts sugas līmenī), mazāks matu (27%; 11 identificēti indivīdi, 18 paraugi noteikti sugas līmenī) un siekalu (25%; 1 identificēts indivīds, 1 paraugs noteikts sugas līmenī) paraugos, bet nesekmīgs no svaigu pēdu nospiedumiem paņemtajos paraugos.

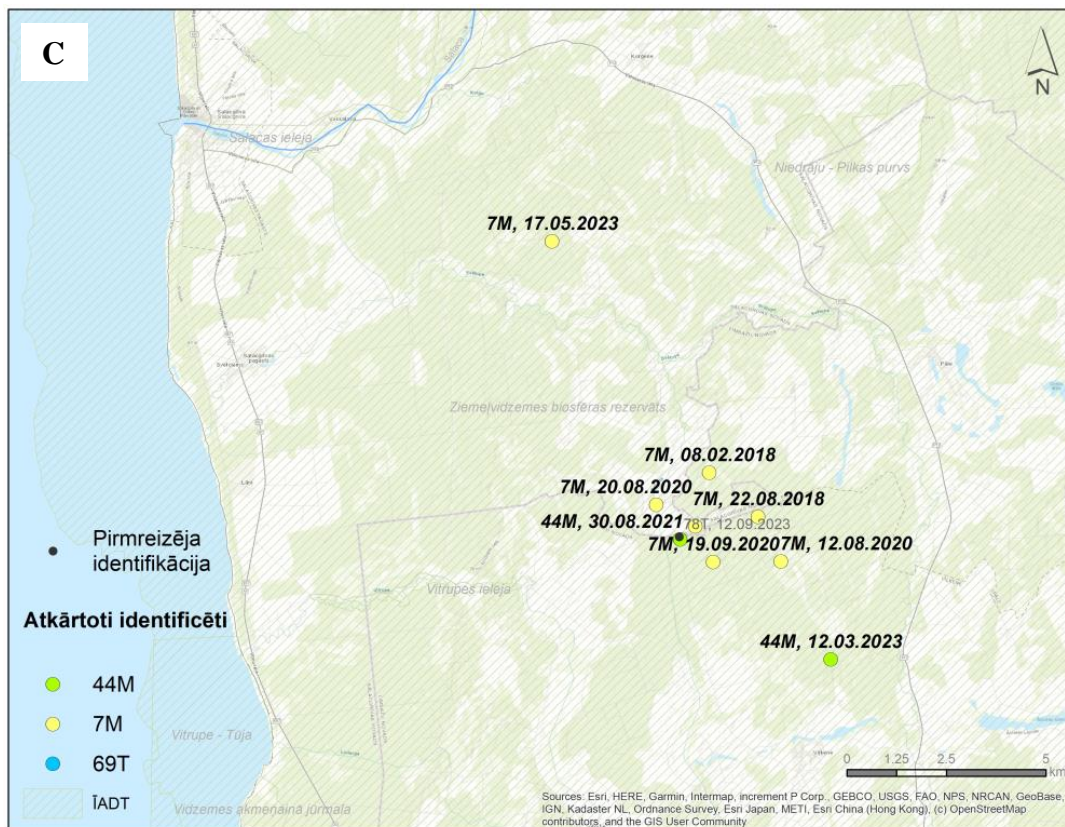
Indivīds	GRC nr.	Izdalīšana	Datums	Koordinātes	Dzimu	Mu50	Mu09	Mu51	G108	G1A	G1D	Mu15	G10L	Mu05	Mu59	MU23	Mu10														
83M	453-Lā	627	10.11.2023	540472 410035	M	0	0	110	118	0	0	99	99	180	192	133	139	99	108	190	192	124	134	0	0	171	173	143	143	6	
74M	388-Lā	534	20.04.2023	547115 383673	M	0	0	118	118	0	0	99	117	192	192	141	146	108	108	186	186	117	132	0	0	171	173	0	0	8	
74M	387-Lā	533	20.04.2023	547115 383673	M	0	0	110	118	157	157	99	114	192	192	141	146	108	108	173	184	126	132	258	258	171	171	133	149	2	
79T	407-Lā	635	11.09.2023	588803 423102	T	0	0	118	118	0	0	99	99	192	192	133	141	0	0	186	186	117	132	248	278	171	173	0	0	8	
77T	441-Lā	601	25.10.2023	525685 410917	T	0	0	0	0	0	0	99	99	192	192	133	141	108	108	186	192	134	134	0	0	171	177	143	149	8	
7M	397-Lā	658	17.05.2023	530099 398575	*	0	0	0	0	0	0	99	99	192	192	137	144	108	118	0	0	0	0	0	0	171	177	143	149	12	
75T	402-Lā	569	21.06.2023	685683 364442	T	0	0	105	110	157	157	99	101	184	192	133	146	118	118	192	196	0	0	0	0	173	173	133	143	6	
78T	406-Lā	571	12.09.2023	533286 391162	T	0	0	105	118	0	0	99	99	192	192	141	146	108	118	184	190	124	134	0	0	171	171	143	147	6	
73T	382-Lā	536	23.08.2021	596819 413822	T	0	0	110	118	0	0	99	114	192	192	141	146	108	108	173	184	126	132	0	0	171	171	0	0	8	
69T	431-Lā	593	13.10.2023	558514 428343	T	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	184	196	0	0	0	0	171	173	143	143	18		
69T	431-Lā	594	13.10.2023	558514 428343	T	0	0	0	0	0	0	97	99	184	190	133	141	108	118	184	196	0	0	0	0	171	173	143	143	10	
69T	431-Lā	673	13.10.2023	558514 428343	T	0	0	105	110	0	0	97	99	184	190	133	141	108	118	184	196	0	0	0	0	171	173	143	143	8	
76T	437-Lā	598	09.10.2023	649528 303718	T	0	0	0	0	0	0	180	184	135	141	118	118	184	188	0	0	0	0	0	0	173	179	143	143	12	
76T	457-Lā	647	10.11.2023	641105 306583	T	0	0	0	0	0	0	101	115	0	0	135	141	0	0	184	188	0	0	0	0	173	179	143	143	14	
76T	458-Lā	648	10.11.2023	640854 308663	T	0	0	0	0	0	0	101	115	0	0	135	141	0	0	184	188	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18
76T	404-Lā	613	22.08.2023	650359 303157	T	0	0	105	124	0	0	101	115	180	184	135	141	118	118	184	188	119	128	0	0	173	179	143	143	6	
76T	447-Lā	605	19.10.2023	646180 310499	T	0	0	105	124	0	0	101	115	0	0	135	141	118	118	184	188	119	128	0	0	173	179	143	143	8	
76T	448-Lā	606	19.10.2023	646185 310495	T	0	0	105	124	0	0	101	115	0	0	135	141	118	118	184	188	119	128	0	0	173	179	143	143	8	
44M	215-Lā	602	30.08.2021	533315 391099	M	0	0	118	118	0	0	99	99	192	192	141	146	108	108	0	0	124	134	0	0	171	171	143	149	8	
44M	386-Lā	530	12.03.2023	537100 388088	M	0	0	118	118	157	157	99	99	192	192	141	146	108	108	186	190	124	134	258	258	171	171	143	149	2	
80M	462-Lā	632	05.12.2023	660922 181183	M	0	0	105	105	0	0	99	99	0	0	135	141	0	0	173	186	126	130	230	256	171	175	147	147	8	
80M	463-Lā	654	05.12.2023	660922 181183	M	0	0	105	105	0	0	99	99	184	190	135	141	0	0	173	186	126	130	230	256	171	175	147	147	6	
81T	435-Lā	617	10.10.2023	674692 303264	T	0	0	105	105	0	0	99	99	0	0	133	133	108	108	0	0	0	0	0	0	171	173	0	0	14	
81T	435-Lā	637	10.10.2023	674692 303264	T	0	0	105	105	0	0	99	99	0	0	133	133	0	0	184	196	0	0	248	256	171	173	0	0	12	
82T	461-Lā	611	17.11.2023	587744 400034	T	0	0	105	118	0	0	99	99	0	0	133	141	118	118	0	0	0	0	0	0	173	177	143	143	12	
82T	461-Lā	612	17.11.2023	587744 400034	T	0	0	105	118	0	0	99	99	192	192	133	141	118	118	186	186	134	134	248	248	173	177	143	143	4	

20. attēls. Fragments no 2023. gadā ģenētiski identificēto indivīdu ģenētisko pasu datu bāzes, izmantojot 12 marķierus. * - dzimums indivīdam noteikts iepriekšējo gadu ievāktu paraugu analīžu rezultātā.

2023. gadā veiktā molekulāri ģenētiskā pētījuma rezultātā Latvijas teritorijā tika identificēti 14 (11 savvaļā) indivīdi, no tiem 9 (8 savvaļā) tēviņi un 5 (3 savvaļā) mātītes (21. attēls). Trīs no identificētajiem indivīdiem (7M, 44M un 69T) ir tie paši, kas konstatēti 2018. – 2021. gadā veiktajā pētījumā. 2023. gadā 6 molekulāri identificēti lāči konstatēti Katvaru, Staiceles, Salacgrīvas, Ainažu un Viļķenes pagastu teritorijā, 3 lāči – Naukšēnu, Ramatas un Rencēnu pagastu teritorijā, 2 lāči – Sarkaņu, Ošupes un Praulienas pagastu teritorijā, 1 – Kārķu pagasta, 1 – Demeņes pagasta un 1 – Jaunalūksnes pagasta teritorijā.

Ievāktu ģenētisko materiālu saturošo paraugu reģistrs un ģenētiski identificēto indivīdu ģenētisko pasu datu bāze apkopota *Microsoft Excel* formātā un iesniegta Dabas aizsardzības pārvaldei.

21. attēls. Lāču klātbūtni apstiprinošu paraugu ievākšanas laiki un vietas, kuros atrastā DNS ļāvusi konstatēt atsevišķus indivīdus un to dzimumus 2023. gadā (A); B – lāču klātbūtni apstiprinošu paraugu ievākšanas laiki un vietas dabas parka “Kuja” un dabas lieguma “Lubāna mitrāji” teritorijā; C – lāču klātbūtni apstiprinošu paraugu ievākšanas laiki un vietas Viļķenes un Salacgrīvas pagastu teritorijā. Karte: G. Done.

Krāsaina apļa forma – indivīds, kurš identificēts jau iepriekšējos gados; melns aplis – indivīds, kurš 2023. gadā konstatēts pirmo reizi; Indivīda apzīmējums: 80M, 05.12.23. – numurs, dzimums, datums. Dzimuma apzīmējumi: T – tēviņš, M – mātiņa. Rāmītis ap identificēto indivīdu – dzīvnieks atrodas nebrīvā vai ir nogalināts.

Kopsavilkums

1. Kopš 2015. gada tiek veikta ikgadēja lāču uzskaitē Natura 2000 teritorijās. Sākotnēji četru gadu periodā (2015., 2016., 2017. un 2018.) informācija par lāču sastopamību iegūta no pētnieku veiktām līdzīga apjoma monitoringa uzskaitēm piecās Natura 2000 teritorijās. 2018.-2019. gadā lāču monitorings daļēji tika integrēts, īstenojot pētījumu “Brūnā lāča populācijas stāvokļa monitoringa uzlabošana Latvijā ar molekulārās ģenētikas metodēm” (LVAF, 1-08/ 290/2018). Savukārt kopš 2020. gada uzskaitē veikta septiņās Natura 2000 vietās un kopš 2023. gada arī piecās ārpus Natura 2000 vietās.

2. Monitoringa uzskaitēs izvēlētajās septiņās Natura 2000 teritorijās un to tiešā apkārtnē lāču pēdu nospiedumi 2023. gadā (maija mēnesī) atrasti visās Natura 2000 teritorijās. No piecām apsekotajām ārpus Natura 2000 teritorijām lāča klātbūtne tika konstatēta visās teritorijās, izņemot Sēlijas teritoriju. Pēc monitoringa uzskaitēm, ņemot vērā veiktos pēdu mērījumus, var secināt, ka darba veikšanas laikā septiņās Natura 2000 teritorijās konstatēti vismaz 13 dažādi lāči un piecās ārpus Natura 2000 teritorijās – vismaz 10 dažādi lāči.

3. No septiņām izvēlētajām Natura 2000 teritorijām un to tiešā apkārtnē apsekotajiem ābeļdārziem lāču klātbūtne konstatēta četrās teritorijās – dabas liegumā „Lielais Pelečāres purvs”, dabas parkā “Kuja”, dabas liegumā “Ziemeļu purvi” un “Lubāna mitrājs”. Savukārt no piecām vietām ārpus Natura 2000 teritorijām apsekotajiem ābeļdārziem, lāča klātbūtnes pazīmes apstiprinātas divās teritorijās – Omuļu un Viļķenes apkārtnē.

4. Vērtējot pēc pēdu nospiedumu izmēriem un laika perioda, kā arī slēpņu kameru datiem, matu lamatu darbības teritorijā (Viļķenes un Salacgrīvas pagastos) uzturas vismaz septiņi dažādi dzīvnieki.

5. 2023. gadā ar molekulāri ģenētiskajām metodēm apstiprināti 14 dažādi indivīdi, no kuriem trīs konstatēti arī iepriekšējā pētījuma periodā (2018. – 2021.). Pavisam ar molekulāri ģenētiskajām metodēm apstiprināti 83 indivīdi (no tiem – 49 tēviņi un 17 mātītes), kas laikā no 2018. līdz 2023. gadam uzturējušies Latvijas teritorijā. **2023. gadā dzīvnieku minimālā skaita vērtējums ir 130 indivīdi.**

6. Kaut arī augusi ziņotāju aktivitāte un palielinājies gadījuma ziņu īpatsvars kopējā lāču klātbūtnes pierādījumu uzskaitē, pateicoties, piemēram, Valsts robežsardzes un mobilās lietotnes MEDNIS lietotāju atsaucībai, tas nav vienīgais izskaidrojums konstatētajai tendencei lāču populācijas vērtējumā. **Sagaidāms, ka lāču skaits Latvijā pieaugs aizvien straujāk, kas raksturīgi visām populācijām, kuras izplatās brīvā teritorijā ar augstu vides ietilpību līdz brīdim, kad pieaugumu sāk ierobežot iekšsugas konkurence.** Kā piemēri šādu sugu skaita dinamikai jau kalpo bebrī* un staltbrīži**. Atšķirībā no lāčiem cilvēks pat apzināti veicināja šo sugu izplatību, taču arī bebru un staltbrīžu populācijas strauji sāka pieaugt tikai tad, kad dzīvnieki uzsāka sekmīgi vairoties un iedzīvojas Latvijas lielākajā daļā.

* Balodis M. (1990) *The Beaver. Biology and Management in Latvia*. Rīga, Zinātne Publishers.

** Skriba G. (2011) *Staltbrīžu izcelsme, izplatība un audzēšana Latvijā*. Rīga, SIA Jelgavas tipogrāfija.

7. Salīdzinot 2023. gada monitoringa datus ar iepriekšējos gados iegūto informāciju, secināms, ka lāču apdzīvotība Latvijā turpina pieaugt. Lielākā daļa novērojumu liecina par jaunu un nepieaugušu dzīvnieku klātbūtni. Lāču vairošanās Latvijā ir konstatēta arī 2023. gadā – ir foto/video fiksēti gadījumi ar lāču mātītēm un vienu līdz četriem lācēniem.

8. Lai uzlabotu lāču gadījumu novērojumu kvalitāti un novērojumu dati sniegtu vairāk informācijas, joprojām ir aktuāli informēt gadījuma ziņu sniedzējus par nepieciešamību veikt atrasto **priekšķepu** (nevis pakaļķepu) pēdu nospiedumu platuma mērījumus un fotofiksāciju vai vismaz nofotografēt priekšķepas nospiedumu kopā ar kādu zināma izmēra (mēroga) priekšmetu.

9. Lai veicinātu gadījumu novērojumu un datu kvalitāti, 2023. gadā noorganizēts seminārs “Lāču monitoringa 2023.-2025. gadā”. Seminārs organizēts atbildīgajām amatpersonām, ekspertiem un citiem interesentiem, kuriem savu darba uzdevumu un aktivitāšu specifikas dēļ pastāv iespēja atrast brūnā lāča pēdas vai ģenētisko materiālu saturošus paraugus. Semināra prezentācijas pieejamas LVMI “Silava” interneta vietnē: <https://www.silava.lv/petnieciba/aktive-petijumi/lacu-monitorings-2023-2025>.

Ieteikumi

Veikt sugas monitoringu atbilstoši šobrīd spēkā esošā brūnā lāča Sugas aizsardzības plānā paredzētajam. **Līdzšinējie monitoringa iegūtie rezultāti apstiprina gan lāču vairošanos Latvijas teritorijā un skaita pieaugumu, gan arī populācijas blīvuma palielināšanos lokāli Latvijas ziemeļu un austrumu daļā. Līdz ar to uzmanība jāvērs uz Sugas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu atbilstošu ieviešanu, īpaši norādot uz 6.7.1 punktā “Ātrās reaģēšanas komandas izveide” paredzētās rīcības steidzamību.**

Monitoringa pilnveidošana uzsākta 2018.-2019. gadā ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Atbilstoši izstrādātajām “*Rekomendācijām brūnā lāča populācijas stāvokļa monitoringa uzlabošanai Latvijā ar molekulārās ģenētikas metodēm*” turpināt lāču ģenētiskā monitoringa norisi papildus tiešo (t.sk. foto/video) novērojumu un lāču klātbūtnes pazīmju uzskaišu metodikai „Brūnā lāča *Ursus arctos* fona monitoringa”. **Lai nepārtrauktu un pilnveidotu datu iegūvi, turpināt gan fona monitoringa, gan molekulāri ģenētiskā monitoringa nodrošināšanu.**

Fona monitoringa – turpināt fona monitoringu saskaņā ar līdz šim izmantoto metodiku, nodrošinot to septiņās Natura 2000 un lāču blīvāk apdzīvotajos rajonos ārpus Natura 2000 teritorijām. **2023.-2025. gada monitoringa laikā plānots apsekot ne mazāk par piecām teritorijām ārpus Natura 2000 teritorijām un uzsākta teritoriju gar valsts DA robežas apsekošana līdz ar žoga izbūvi.**

Pastāvīga molekulāri ģenētiskā monitoringa nodrošināšana. Lai iegūtu precīzākus datus par lāču populācijas indivīdu skaitu un dzimumstruktūru, nepieciešams turpināt un pilnveidot uzsākto **ģenētisko monitoringu**, izmantojot daudzveidīgas paraugu iegūšanas iespējas. Ģenētiskā monitoringa regulāra veikšana ir īpaši svarīga saistībā ar žoga izbūvi gar valsts DA robežu, tādējādi sekojot līdzī populācijas ģenētikas datiem un izmaiņām.

- Izveidot stabili darbojošos sistēmu, kurā tiek ievākts pietiekams skaits DNS saturošu paraugu. Latvijā pie šobrīd esošās joprojām nelielās, bet pieaugošās vietējās lāču populācijas katru gadu ieteicams ievākt un izanalizēt vismaz 50 – 100 paraugu.
- Turpināt molekulārās ģenētikas metožu pilnveidošanu laboratorijā un atbilstošas datu bāzes uzturēšanu.
- Nodrošināt ikgadēju veco ābeļdārzu apsekošanu septiņās Natura 2000 teritorijās. **2023. – 2025. gada monitoringa izpildes periodā plānots apsekot vecos ābeļdārzus piecās ārpus Natura 2000 teritorijās, kurās veikts fona monitorings.**
- Iespēju robežās ievākt ģenētisko materiālu saturošos paraugus bišu dravu postījumos, lai nodrošinātu atbilstošu informāciju un no tās izrietošas turpmākās rīcības gadījumos, kad postījumus regulāri un lielā apmērā nodara viens un tas pats indivīds.
- Pilnveidot ģenētisko materiālu saturošu paraugu (e-DNS) ieguvi no pēdu nospiedumiem gan sniega, gan bezsniega apstākļos.
- Nodrošināt gadījuma situāciju (dzīvnieku barotavu demolējumi, lauksaimniecības produktu (piemēram, skābarības ruļļu) postījumi, ziemas migu atradnes) apsekojumus un atbilstošu paraugu ievākšanu.
- Veicināt sistēmas izveidi, kas nodrošinātu privāto slēpņu kameru datu uzticamu ieguvi un iesaistītajām pusēm drošu datu izmantošanu.

Pie pašreizējā lāču blīvuma matu lamatas kā **pastāvīga** plaša mēroga **monitoringa sastāvdaļa ir mazefektīva**, tomēr būtu vēlams to izmantošana samazinātos apmēros:

- atsevišķās vietās ar zināmu blīvāku lāču koncentrāciju ierīkot pastāvīgu matu lamatu tīklu (iespējams, apkalpojot tās zemākā intensitātē vasaras mēnešos). **Lai uzturētu datu ieguvi un sekotu tendencēm, ilglaicīgi novērotā teritorijā (Viļķenes pagasts, Katrīnas mežniecība) 2023.–2025. gadā tiks turpināts ierīkot vismaz piecas stacionāras vai pārvietojamas (reizi mēnesī) matu lamatas. Matu lamatu izvietošana, nodrošinot to pārbaudi un darbības atjaunošanu reizi divās nedēļās, tiks veikta tikai pavasara (aprīlis – jūnijs) un rudens (septembris – novembris) mēnešos. Kā arī teritorijā tiks izvietotas slēpņu kameras – vismaz desmit slēpņu kameras, daļu no tām saistot ar matu lamatu izvietošanu. Monitoringa norises laikā tiks turpināts slēpņu kameras (ne mazāk par piecām kamerām) izvietot Teiču dabas rezervātā un tā blakus esošajās teritorijās; periodisks (reizi piecos gados) paplašināts monitorings, veicot plašāku matu lamatu uzstādīšanu teritorijās ar lielāku lāču populācijas blīvumu.**

Atbilstoši Sugas aizsardzības plāna 6.6.3. punktam “Izvērst sabiedrības iesaistīšanu lāču monitoringā, ietverot datu ievākšanu par nejaušiem novērojumiem un monitoringa neinvazīvo metožu apguvi un ieviešanu”, monitoringa sistēmā **jāiesaista sabiedrības daļa** (mednieki, meža darbinieki, dabas eksperti, biškopji, robežsargi, dabas draugi), kam savu aktivitāšu specifikas dēļ pastāv iespēja atrast brūnā lāča pēdas nospiedumus vai ģenētisko materiālu saturošus paraugus. **2023. – 2025. gada monitoringa izpildes periodā reizi gadā tiks nodrošināts informatīvs seminārs par monitoringa rezultātiem minētajai mērķauditorijai.**

1. pielikums.

Dzīvnieku novērojumi Viļķenes un Salacgrīvas mežu teritorijā izvietotajās slēpņu kamerās pēc kamerās fiksēto foto failu skaita.

2. pielikums.

Dzīvnieku novērojumi Teiču dabas rezervātā un tā tuvumā esošajās teritorijās pēc slēpņa kamerās fiksēto foto failu skaita.

